

HET PARLEMENTAIR INZICHTELIJK MAKEN VAN DE POLITIEPRAKTIJK

Over parlement en politie is de laatste tijd al heel wat te doen geweest. Dit is vooral te wijten aan het feit dat, ook in België, de macht en de onmacht van parlementaire onderzoekscommissies sterk ter discussie stond en wellicht nog staat. Toch reikt de directe en indirecte invloed van het parlement op de politiefunctie veel verder. Nieuw is nu echter dat, vooral in Nederland, het door het parlement invullen van de politiefunctie en aflijnen van de bevoegdheden centraal staan.

De verhouding politie en parlement is een heel bijzondere verhouding. Enerzijds is het het parlement dat de politiebevoegdheden en -taken in wetten vastlegt en anderzijds houdt het parlement zich sterk bezig met het ter verantwoording roepen van de Ministers met gezag over de politie bekleed. De politie zelf ervaart het parlement bij directe contacten veeleer als een pottenkijker, wellicht mede door het feit dat parlementaire commissies eigenlijk (te) weinig met politie rechtstreeks in contact treden n.a.v. debatten en/of bezoeken. De directe aandacht herleidt zich dus teveel en te exclusief tot parlementaire commissies, waarbij allerlei spanningsvelden optreden inzake bevoegdheid, recht tot kennisname van gerechtelijke dossiers en -informatie, bescherming van politie know how en het door de politie afschermen van politiepraktijken voor de buitenwereld, zeker als het bijzondere politiepraktijken betreft (infiltratie, proactieve recherche; ...).

De in dit artikel gestelde problematiek verdient dus wel enige kanttekeningen die, en dat zal U wellicht niet verbazen, mede vanuit Nederland en met een Europees tintje geschreven zijn.

Eerst zou ik willen onderstrepen dat de politie zich minder afwijzend dient op te stellen en moet aanvaarden dat het parlement uiteraard geïnteresseerd is en moet zijn in het (dys-)functioneren van de politie. Dit is essentieel ter ondersteuning van degelijk en aan de moderne criminaliteit aangepast wetgevend werk. Een dergelijke instelling vooronderstelt dat het parlement, in principe via de bevoegde overheid, de gepaste politie signalen krijgt om enerzijds de criminele realiteit beter te kennen en om daarnaast de nood aan nieuwe politiebevoegdheden tijdig te kunnen inschatten, om ze desgevallend in wetgevende initiatieven om te zetten. Dat dit op zich niet zo eenvoudig is, is wellicht voor iedereen duidelijk. Toch mag verwacht worden dat nieuwe instrumenten, zoals de nu pas opgerichte dienst crimineel beleid en het Vast Comité van toezicht op de politiediensten, hier verandering in kunnen brengen. Accountability, zoals die in Groot-Brittannië functioneert, verdient naar mijn gevoel ook hier veel meer aandacht en is voor de politie een plicht en voor het parlement een recht.

Omgekeerd lijkt het mij ook zo dat parlementaire commissies en groepen zich meer gestructureerd en intensiever met politie zouden kunnen bezighouden. Daar blijkt nu wel verandering in te komen; vooral door het feit dat veiligheid en politiezorg thema's zijn die de burger meer en meer beroeren. Even naar het Europese parlement kijkend, wordt het meer studie- en evaluatiegericht voor criminaliteit en

(Europese) politie belangstelling hebben wellicht verklaard door het feit dat de betrokken commissies (Committee on civil liberties and internal affairs) veel aandacht besteden aan de derde pijler van het Unieverdrag van Maastricht, maar daartegenover geen legifererende bevoegdheid en dus weinig democratische controlemogelijkheden hebben. Alle aandacht gaat dus naar analyse, studie en evaluatie. Zo kunnen de vele kwalitatief sterke situatierapporten (o.m. i.v.m. Europol, VAN OUYTRIVE) als voorbeeld gesteld worden voor nationale parlementen, omdat zij intensiever en analytischer aandacht schenken aan de behandelde materies.

Wat de parlementaire controlecommissies nu betreft, moet wel gesteld worden dat België ondertussen enige ervaring heeft opgedaan aan de hand van vier politioeneel belangrijke onderzoekscommissies, zijnde de commissie Wyninckx, de commissie Collignon (Heyseldrama), de commissie bende van Nijvel en de commissie vrouwenhandel. Telkens laaiden de debatten i.v.m. de strijd tussen openbaarheid en vertrouwelijkheid van bestuur en de spanning tussen gerecht en parlement qua toegankelijkheid van dossiers actief op. Het fameuze advies op 1 juni 1988 aan de Vlaamse Raad overgemaakt door een groep deskundigen onder leiding van Prof. RIMANQUE heeft deze zaak niet vergemakkelijkt. Toch pleit ik persoonlijk uitdrukkelijk – en U zult zeggen uiteraard – voor het onderhouden van de mogelijkheid voor het parlement om politie en dus ook haar overheden onder democratische controle te houden, echter wel en dit wil ik er uitdrukkelijk bijstellen met behoud van de rechten van (rechts)bescherming voor politie, getuigen, slachtoffers en alle anderen die bij gerechtelijke onderzoeken betrokken zijn. Een pleidooi dus voor maximale accountability, maar parlement en overheid moeten ook oog hebben en houden voor hogere belangen (b.v. gevaar voor het leven van een getuige) zeker als het gaat om bepaalde vormen van georganiseerde criminaliteit. Alle spanningen in Italië i.v.m. de operatie schone handen illustreren dit ten volle.

Toch, en dit is heel belangrijk, gaat het Nederlandse debat nu verder. Inderdaad de commissie VAN TRAA is er belast met een onderzoek naar het door de politie daadwerkelijk hanteren van opsporingsmethoden. Dit is het rechtstreekse gevolg van de kritiek op de zogenaamde inijkoperaties en andere technieken, praktijken die zelfs aanleiding gaven tot het ontslag nemen van de twee politieministers (Justitie en Binnenlandse Zaken). Deze commissie VAN TRAA beoogt in de eerste plaats het verwerven van inzicht omtrent de werkelijke omvang van de georganiseerde criminaliteit, dus van het maatschappelijke probleem zelf en dit is op zich geen sinecure. Gelukkig is er op dit domein in Nederland wel voorbereidend onderzoek gedaan, zodat mag verwacht worden dat deze doelstelling enige kans op realisatie biedt. De beoogde methode bestaat er nu in om in kaart te brengen wat men weet. In welke mate een parlementaire commissie ook in staat is om enig beeld te krijgen van de verborgen (het grootste aandeel van de) georganiseerde criminaliteit blijft natuurlijk een open vraag. Ironisch genoeg zou zoiets wel kunnen door gebruik van methodes die de commissie juist in vraag stelt, zoals bepaalde vormen van afluisteren en observeren. De tweede opdracht van dezelfde commissie bestaat er in om na te gaan of de gebruikte opsporingsmethoden toelaatbaar waren. Dat het hier niet volstaat om een louter juridisch technische toetsing door te voeren staat buiten kijf en de commissie zal wellicht ook oog hebben voor begrippen zoals proportionaliteit en subsidiariteit, begrippen die dan aan de hand van de ernst van de situatie dienen getoetst, dus met inzicht op de reeds vermelde georganiseerde criminaliteit. Deze rechtmatigheidscriteria zitten trouwens ook in de cir-

culaire van de Belgische Minister van Justitie inzake bijzondere politietechnieken verweven. In een rechtsstaat behoort deze toetsing eigenlijk alleen aan de gerechtelijke macht, maar de politieke deining en het feit dat het openbaar ministerie naar verluidt akkoord ging met bepaalde acties, hebben er toe geleid dat de parlementaire commissie deze toetsing zelf moet uitvoeren. Dat een parlement op deze wijze geïnteresseerd is in deze twee benaderingen, is nieuw en roept bij de betrokkenen heel wat en ook zware reacties op. Toch ging de commissie onlangs van start en er mag dus met grote belangstelling uitgekeken worden naar het resultaat. Dat hier heel grote belangen op het spel staan, is zonder meer duidelijk en alleszins te onderstrepen is het feit dat een nationaal parlement daadwerkelijk meer aandacht gaat besteden aan de ernst van het achterliggend fenomeen en wellicht – dit mag verhoopt worden – op zoek gaat naar eventuele bijsturingen in de strafvorderingsregelen en de politiebevoegdheden.

Uiteindelijk gaat het toch ook om de veiligheid van politie, gerecht en getuigen. Dat dit geen lachertje is blijkt uit de golf van recente acties van de betrokken criminele groepen die onder meer via diefstallen bij parketmagistraten en leidende onderzoekers een openbare blamage gaven of willen geven aan het ganse justitieapparaat. Er mag en moet dus terecht uitgekeken worden naar de resultaten van dit initiatief wat op zich heel wat belangwekkende democratische aspecten inhoudt, maar dient uitgevoerd op paden vol met wolfijzers en schietgeweren.

Toch maakt dit alles duidelijk dat accountability, democratisch toezicht en verantwoording en het zoeken naar een modern wetgevend instrument in volle evolutie zijn. Hierbij mag de zin voor realiteit en verantwoordelijkheid niet ontbreken en alleen Europese en nationale oefeningen zullen leren in welke richting en in welke mate vernieuwingen mogelijk en gewenst zijn. Wellicht zijn het opstarten van een dienst voor crimineel beleid en de werking van de vaste controlecommissie voor de politie aanzetten tot een beter en gecoördineerd beleid binnen alle gelegingen met specifieke bevoegdheden van het democratisch bestel. Ook andere ontwikkelingen in het buitenland zijn van aard om bij te dragen tot een fundamentele (her)bezinning en tot te evalueren ervaringen van het parlementair beter inzichtelijk maken van de politiepraktijk.

Dr. W. BRUGGEMAN